

ieskats profesionālajā izglītībā LATVIJĀ

Profesionālā izglītība Latvijā

Profesionālo izglītību (PI) Latvijā piedāvā trīs (¹) līmeņos: pamatizglītības (profesionālā pamatizglītība), vidējās izglītības (arodizglītība un profesionālā vidējā izglītība) un augstākās izglītības (profesionālā augstākā izglītība) līmenī. PI apguve galvenokārt notiek izglītības iestādēs, un nacionālais termins “profesionālā izglītība” ietver praktiskas mācības/praksi izglītības iestādēs un uzņēmumos. Lai iegūtu profesionālo kvalifikāciju, audzēkņiem izglītības programmas noslēgumā ir jākārtos valsts kvalifikācijas eksāmens.

Profesionālās pamatizglītības programmās (viens līdz diviem gadiem, ISCED-P 254) iegūstamas EKI 3. līmeņa profesionālās kvalifikācijas. Audzēkņus uzņem neatkarīgi no viņu iepriekšējās izglītības, taču ne agrāk kā tajā gadā, kad viņi sasnieguši 15 gadu vecumu. Tos, kuri nav pabeiguši vispārējo pamatizglītību, uzņem trīsgadīgās programmās, kas ļauj apgūt arī obligātās vispārējās pamatizglītības programmu.

Profesionālās vidējās izglītības pakāpē:

- arodizglītības trīsgadīgajās programmās (ISCED-P 353) iegūstams atestāts par arodizglītību, kas nedod tiesības iestāties augstākās izglītības programmās. Audzēkņi, kuri vēlas turpināt studijas augstākās izglītības līmenī, var apgūt viengadīgu izlīdzinošo vispārējās vidējās izglītības kursu. Tos, kuri nav pabeiguši vispārējo pamatizglītību, uzņem arodizglītības programmās, kas ļauj apgūt obligātās vispārējās pamatizglītības programmu;
- profesionālās vidējās izglītības četrgadīgās programmās (ISCED-P 354) iegūstams diploms par profesionālo vidējo izglītību. Šo izglītības programmu nobeigumā audzēkņi kārtos arī četrus valsts centralizētos eksāmenus vispārējos mācību priekšmetos; ja tie sekmīgi nokārtoti, audzēkņi saņem vispārējās vidējās izglītības sertifikātu, kas dod viņiem tiesības iestāties augstākās izglītības programmās;
- viengadīgās līdz divgadīgās profesionālās izglītības programmās iegūstama profesionālās kvalifikācijas apliecība (ISCED-P 354 un 453), izglītības programmas paredzētas 17 līdz 29

gadus veciem jauniešiem, kas ir vai nav ieguvuši vidējo izglītību. Šīs izglītības programmas ir orientētas tikai uz profesionālo zināšanu un prasmju apguvi, tāpēc tās ir īsākas.

Profesionālās augstākās izglītības programmas tiek piedāvātas divos līmeņos:

- pirmā līmeņa profesionālās augstākās (koledžas) izglītības programmas (divi līdz trīs gadi) (ISCED-P 554) galvenokārt ir orientētas uz darba tirgu, taču to absolventi var turpināt studijas otrā līmeņa profesionālās augstākās izglītības programmās;
- otrā līmeņa profesionālās augstākās (augstskolu) izglītības programmās (četri līdz seši gadi) (ISCED-P 655, 656, 657, 756 un 757) iegūstama profesionālā kvalifikācija un profesionālais bakalaura, profesionālā maģistra vai profesionālās augstākās izglītības diploms.

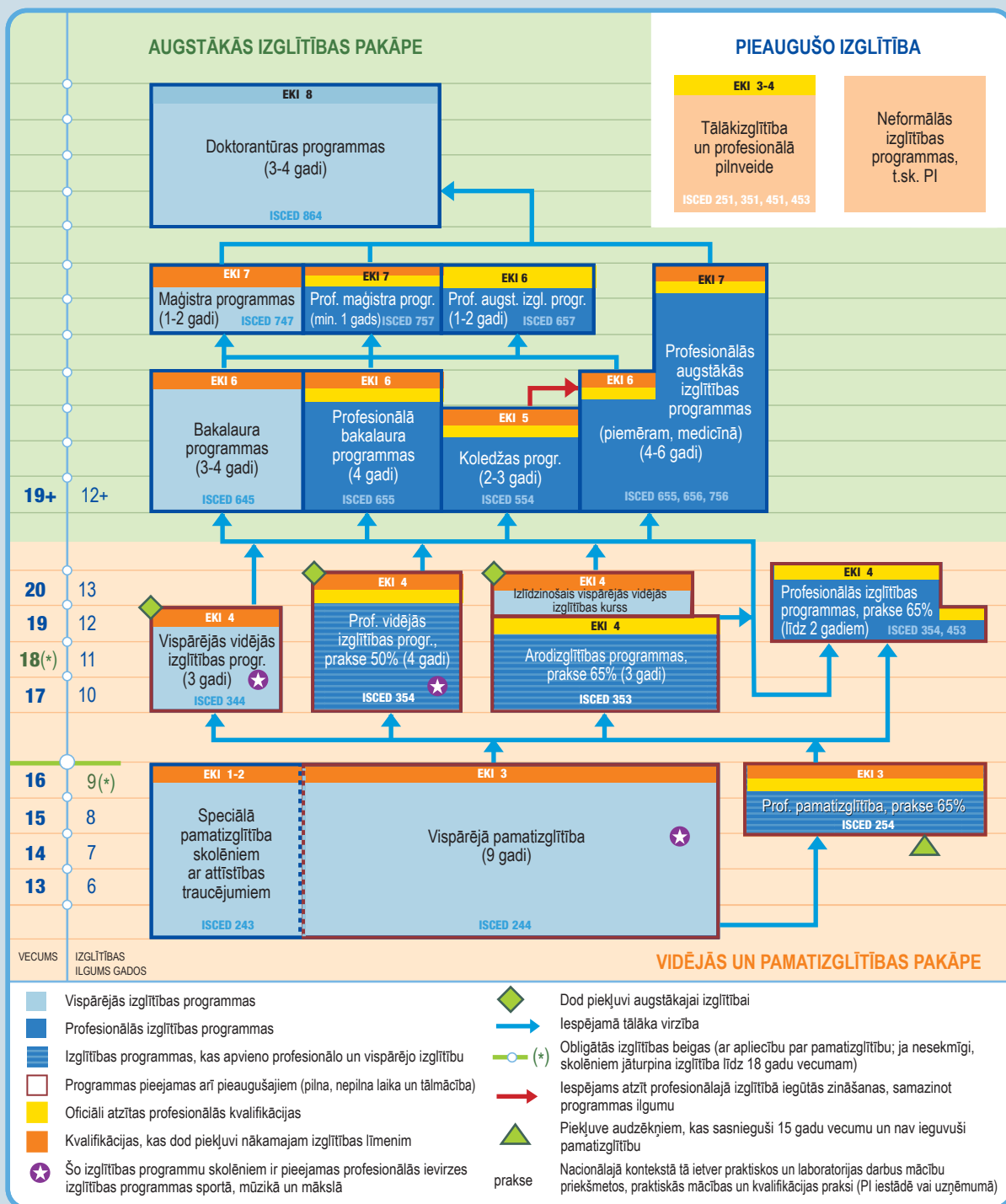
Formālās profesionālās tālākizglītības programmas dod iespēju pieaugušajiem ar izglītības/darba pieredzi iegūt valsts atzītu profesionālo kvalifikāciju. Šo izglītības programmu ilgums ir no 480 līdz 1280 stundām, atkarībā no nozares. Īsākas profesionālās pilnveides programmas (vismaz 160 stundas) dod iespēju audzēkņiem iegūt profesionālas zināšanas un prasmes neatkarīgi no viņu vecuma, izglītības un profesionālās pieredzes, taču tajās nav iegūstama profesionālās kvalifikācijas apliecība.

Mācekļu izglītība pastāv tikai ļoti mazā mērogā, galvenokārt amatniecības jomā. Tā ir nodalīta no citām izglītības programmām, un pašlaik nedod tiesības turpināt formālo izglītību.

Izglītības un zinātnes ministrija ir galvenā atbildīgā iestāde par profesionālās izglītības tiesisko ietvaru, pārvaldību, finansējumu un saturu. Sociālo dialogu un stratēģisko sadarbību nodrošina Profesionālās izglītības un nodarbinātības trīspusējās sadarbības apakšpadome, ko 2000. gadā dibināja valsts, kā arī darba devēju un darba ņēmēju pārstāvji. Kopš 2011. gada sadarbību un informācijas apmaiņu nodrošina 12 nozaru ekspertu padomes.

(¹) Vienlaikus ar vispārējo pamatizglītību un vidējo izglītību tiek realizētas arī mākslas, kultūras un sporta programmas (kuras valstī sauc par „profesionālās ievirzes izglītības programmām”), taču tajās nav iegūstama profesionālā kvalifikācija.

Profesionālā izglītība Latvijas izglītības sistēmā

Profesionālās izglītības raksturīgās iezīmes

Sākotnējā profesionālā izglītība ir centralizēta, un to regulē valsts. Lielākā daļa PI iestāžu pieder valstij, un tās pārvalda valsts. Profesionālo tālākizglītību lielākoties īsteno privātas iestādes.

Vairums PI audzēkņu (85%) mācās vidējās izglītības līmenī.

Skolēnu/audzēkņu sadalījums starp vispārējo un profesionālo vidējo izglītību ir 61:39, par labu vispārējai izglītībai.

PI nodrošina plašas mācīšanās iespējas tiem, kas priekšlaicīgi pametuši izglītību. Līdz ar papildu investīcijām infrastruktūrā un jaunu izglītības programmu izstrādi/īstenošanu PI kļūst pievilcīgāka. Pēdējos gados vairāk jauniešu izmanto ISCED-P 453 līmeņa izglītības programmas, lai varētu ātrāk piekļūt darba tirgum. Šīs izglītības programmas tiek līdzfinansētas no ES fondu līdzekļiem.

2011. gadā tika izveidota nacionālā kvalifikāciju ietvarstruktūra, kas ir pielāgota Eiropas kvalifikāciju ietvarstruktūrai (EKI). Tā ietver visas formālās izglītības pakāpes.

Nodarbinātības valsts aģentūrai ir svarīga loma pieaugušo izglītībā, organizējot formālo un neformālo izglītību bezdarbniekiem.

Kopš 2011. gada pastāv sistēma ārpus formālās izglītības iegūtās profesionālās kompetences novērtēšanai, kas ļauj iegūt EKI 3.-4. līmeņa profesionālās kvalifikācijas. Augstākās izglītības pakāpē iepriekšējā izglītībā vai profesionālajā pieredzē sasniegto studiju rezultātu novērtēšanas un atzīšanas kārtība, kā arī atzīšanas kritēriji tika izveidoti 2012. gadā.

Izaicinājumi un politiskie risinājumi

PI un pieaugušo izglītības reformas ir valsts prioritātes.

Neseno reformu mērķis:

- sekmēt PI kvalitāti;
- nodrošināt tās atbilstību darba tirgus vajadzībām;
- efektīvi izmantot resursus, lai padarītu PI pievilcīgāku.

Šobrīd tiek optimizēts PI iestāžu tīkls, lai optimāli nodrošinātu dažādām sociālajām un vecuma grupām piederošo iedzīvotāju vajadzības. Aktivitātes ietver arī valsts PI iestāžu pārvaldes nodošanu pašvaldībām līdz 2016. gadam. Valsts pārziņā paliks profesionālās izglītības kompetences centri, kas papildu PI programmām nodrošina metodisko atbalstu, pedagogu tālākizglītību un ārpus formālās izglītības iegūtās profesionālās kompetences novērtēšanu.

Vairāku ES struktūrfondu līdzfinansētu projektu mērķis ir padarīt profesionālo izglītību pievilcīgāku. Tie ir vērsti uz infrastruktūras, materiāltehniskā nodrošinājuma un izglītības programmu modernizāciju, sociālo partneru iesaistīšanu izglītības politikas izstrādē un īstenošanā, nozaru kvalifikāciju struktūru izveidi, profesiju standartu izstrādi pamata profesijām, kā arī profesionālās izglītības pedagogu kompetences paaugstināšanu. Izaicinājums ir nodrošināt šo reformu ilgtspēju pēc projektu noslēguma.

Izglītības politika tiecas arī panākt līdzsvarotu (vienlīdzīgu) audzēkņu/skolēnu skaita sadalījumu, tiem izvēloties profesionālās vai vispārējās vidējās izglītības programmas pēc pamatzglītības, kā arī trīskāršot tālākizglītībā iesaistīto pieaugušo skaitu.

Lai panāktu, ka PI sistēma labāk reaģē uz darba tirgus vajadzībām, Izglītības un zinātnes ministrija ir izveidojusi jaunu mācekļu izglītības pilotprojektu – „darba vidē balstītās mācības”, ko 2013. gadā ieviesa sešās profesionālās izglītības iestādēs. Šī pieeja ietver elastīgu mācību programmu (atbilstoši profesijas iezīmēm), atbildība par tās īstenošanu tiek dalīta starp izglītības iestādi (teorija) un uzņēmumu (prakse). Profesionālās izglītības iestādes nodrošina teorētisko zināšanu apguvi un izstrādā mācību programmu. Savukārt uzņēmumi nodrošina praktiskas mācības reālā darba vietā, kā arī maksā audzēkņiem stipendiju vai algu.

Būtiski izaicinājumi ir nodrošināt jauniešiem karjeras izglītību un karjeras konsultācijas, ieviest ECVET un EQAVET, lai uzlabotu kvalitāti un iespējas pāriet uz citu izglītības veidu. Kā citi izaicinājumi minama darba devēju motivēšana sadarbīties ar PI iestādēm, piemēram, piedāvājot mācības darba vietā un sekmējot darbinieku tālākizglītību.

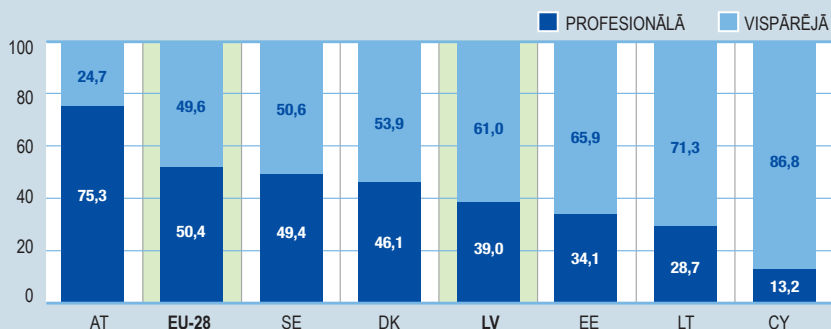
2014. gadā Saeimā apstiprināja Izglītības attīstības pamatnostādnes 2014.-2020. gadam, kur ir ietverti konkrēti pasākumi šo un citu izaicinājumu pārvarēšanai.

Izglītība skaitļos

Audzēkņi vidējās izglītības pakāpē, kas uzņemti profesionālās un vispārējās izglītības programmās

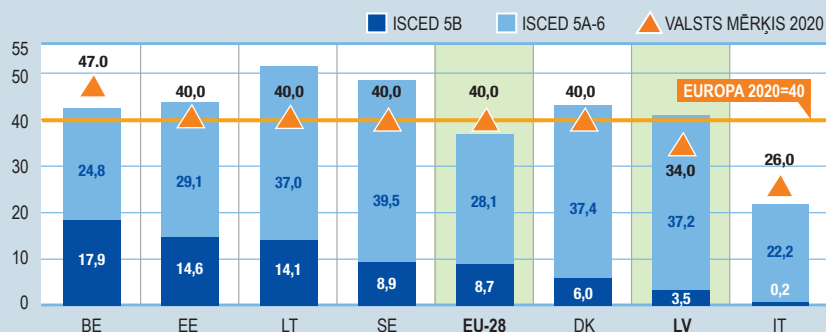
% no visiem skolēniem/audzēkņiem vidējās izglītības pakāpē, 2012.g.

Avots: Eurostat, UNESCO-UIS/OECD/EUROSTAT datu vākšana par izglītības sistēmām, ieguves datums 30.5.2014.

Augstākā izglītība pa veidiem

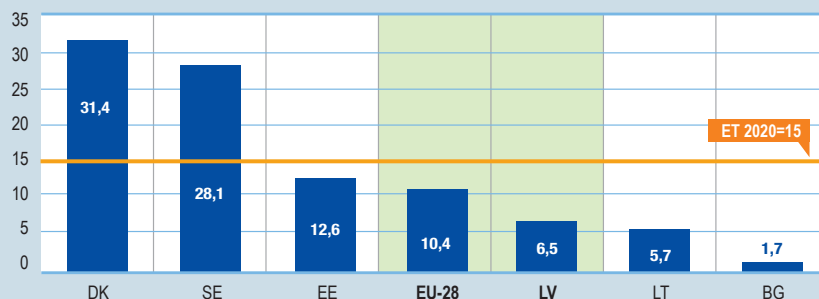
% no 30-34 gadus veciem iedzīvotājiem ar augstāko izglītību, pa veidiem, 2013.g.

Avots: Cedefop aprēķini, pamatojoties uz Eurostat, darbaspēka pētījums, ieguves datums 19.5.2014.

Mūžizglītība

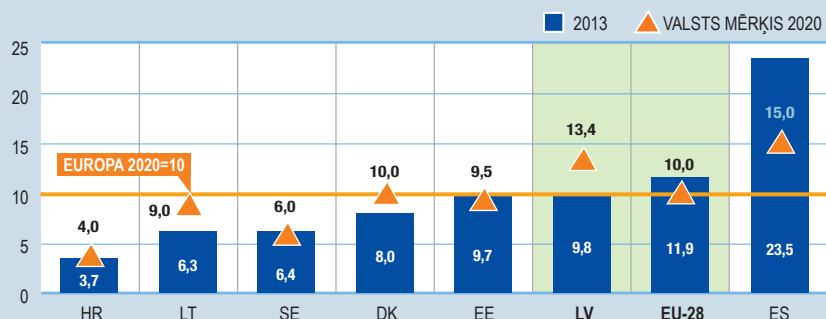
% no 25-64 gadus veciem iedzīvotājiem, kas četru nedēļu laikā pirms aptaujas bijuši iesaistīti izglītībā, 2013. g.

Avots: Eurostat, darbaspēka pētījums, ieguves datums 19.5.2014.

Izglītību priekšlaicīgi pametušie

izglītību priekšlaicīgi pametušo %, 2013.g.

Avots: Eurostat, darbaspēka pētījums, ieguves datums 19.5.2014.

Papildu informācija

- Akadēmiskās informācijas centrs (2012). *Latvijas izglītības sistēmas piesaiste Eiropas kvalifikāciju ietvarstruktūrai mūžizglītībai un Eiropas augstākās izglītības telpas kvalifikāciju ietvarstruktūrai: pašvērtējuma ziņojums (otrā versija)*.
https://ec.europa.eu/ploteus/sites/eac-eqf/files/Latvijas%20pasvertejuma%20zinojums%202%20versija_maijs%202012.pdf
- Cedefop (2015). *Vocational education and training in Latvia: short description*. Luxembourg: Publications Office.
www.cedefop.europa.eu/en/publications-and-resources/publications/4134
- Cedefop ReferNet Latvia (2013). *VET in Europe: country report Latvia*.
www.cedefop.europa.eu/files/2013_cr_lv.pdf
- Eurydice (2014). Latvia: overview. In European Commission (ed.). *Eurydice*.
<https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php/Latvia:Overview>

www.refernet.lv	ReferNet Latvija
www.izm.gov.lv	Izglītības un zinātnes ministrija
www.visc.gov.lv	Valsts izglītības satura centrs
www.ikvd.gov.lv	Izglītības kvalitātes valsts dienests
www.viaa.gov.lv	Valsts izglītības attīstības aģentūra
www.lak.lv	Latvijas Amatniecības kamera
www.lddk.lv	Latvijas Darba devēju konfederācija
www.lizda.lv	Latvijas Izglītības un zinātnes darbinieku arodbiedrība
www.niid.lv	Nacionālā izglītības iespēju datubāze
www.csb.gov.lv	Centrālā statistikas pārvalde
www.aic.lv	Akadēmiskās informācijas centrs
www.aiknc.lv	Augstākās izglītības kvalitātes novērtēšanas centrs
www.km.gov.lv	Kultūras ministrija
www.em.gov.lv	Ekonomikas ministrija
www.lm.gov.lv	Labklājības ministrija
www.nva.gov.lv	Nodarbinātības valsts aģentūra

Materiāls sagatavots, pamatojoties uz ReferNet Latvija sniegto informāciju

CEDEFOP

Eiropas Profesionālās
izglītības attīstības centrs

Europe 123, 570 01 Saloniki (Pylea), GRIEĶIJA
 PO Box 22427, 551 02 Saloniki (Pylea), GRIEĶIJA
 Tālr. nr. +30 2310490111, Fakss +30 2310490020, E-pasta adrese: info@cedefop.europa.eu

Copyright © Eiropas Profesionālās izglītības attīstības centrs (Cedefop), 2015
 Visas tiesības saglabātas.

visit our portal www.cedefop.europa.eu

Publikāciju birojs

978-92-896-1842-7

9 789289 618427